

УТВОРЕННЯ ВІДХОДІВ В ПУНКТАХ НАДАННЯ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ

Приходько В. Ю., кандидат географічних наук, доцент кафедри екології та охорони довкілля

Сафранов Т. А., доктор геолого-мінералогічних наук, професор, завідувач кафедри екології та охорони довкілля

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, м. Одеса

Вступ. Проблема мінімізації утворення відходів виробництва та споживання постає однією з актуальних задач сучасного суспільства. Так, серед задач глобальної програми (резолуція) із забезпечення сталого розвитку «Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року» (Agenda 2030) [1], яка стала логічним продовженням Цілей Тисячоліття, прийнятих у 2000 р., є завдання, що стосуються мінімізації відходів, а саме: 1) «зменшити негативний вплив міст на довкілля (в перерахунку на одну людину), в тому числі за рахунок особливої уваги до питань управління міськими та іншими відходами»; 2) «вдвічі скоротити утворення харчових відходів на людину в сферах продажу та споживання та скоротити втрати продуктів у виробничих та споживчих ланцюгах»; 3) «значно скоротити обсяги відходів шляхом попередження та мінімізації утворення, повторного використання та рециклінгу». Визначення таких завдань обумовлене, перш за все, важливістю проблеми забруднення і засмічення довкілля відходами, яка характеризується зростанням питомого та валового відходоутворення і інертністю системи управління відходами. Наприклад, за даними «*Our World in Data*» [2], обсяги виробництва пластику за останні два десятиріччя подвоїлися, але в той самий час рівень рециклінгу відходів пластикових матеріалів не перевищує 8 % у найбільш розвинених країнах.

Сучасні процеси міграції населення з районів активних військових дій є додатковим фактором посилення «смітцевої» кризи. В окремих оглядах ООН згадується, що біженці здійснюють додатковий вплив на довкілля. Відповідно до даних Агентства ООН по справах біженців (*UNHRC*), у липні 2023 р. у світі зареєстровано близько 6,3 млн біженців з України. Крім того, нараховується близько 5 млн внутрішньо переміщених осіб, а 17 млн осіб потребують негайної гуманітарної підтримки а це майже половина населення країни.

Метою даного дослідження є характеристика відходоутворення у пунктах надання гуманітарної допомоги та можливості впровадження принципів «нульових відходів» (*Zero-Waste*).

Основна частина. Розгляд діяльності з надання гуманітарної допомоги необхідно проводити, враховуючи два фактора: утворення відходів при організації надання гуманітарної допомоги та власне від предмету допомоги.

Відомо, що центри та пункти надання допомоги є місцями перебування великої кількості людей. Забезпечення першочергових потреб людини, особливо в умовах необхідності дотримання санітарно-епідеміологічних норм, призводить до утворення відходів у вигляді одноразових предметів споживання, тари та пакування. Зручність у формуванні пакету допомоги призводить до зручності у формуванні пакету допомоги призводить до утворення відходів пакування. Це може бути пластикове пакування, яке не підлягає переробці та не розкладається біологічним шляхом. По-друге, це надлишкове, зайве пакування, навіть у випадку екологічно-дружніх матеріалів.

За певних причин допомога може накопичуватися у бенефіціарів і не використовуватися за призначенням. У цьому випадку непотрібна продукція переходить у розряд відходів, тобто речовин або предметів, від яких власник позбавляється або має намір позбутися чи зобов'язаний це зробити (за визначенням Директиви 2008/98/ЄС). Серед причин, що обумовлюють таку ситуацію, виділимо фактори, які спричиняють безвідповідальне ставлення до надання допомоги:

- 1) товари низької якості;

- 2) одноразові товари;
- 3) порушення у логістиці надання допомоги (накопичення в окремих місцях і відсутність там, де є попит).

Останній фактор обумовлений хибним уявленням щодо попиту на гуманітарну допомогу. Серед причин цього явища можна виділити:

- 1) надання одночасно однакового набору допомоги різними організаціями;
- 2) надання допомоги, що перевищує рівень споживання, сорбції;
- 3) невідповідність допомоги потребам людини (розміри одягу, дитяче пюре дорослим дітям, зимовий одяг влітку тощо);
- 4) відсутність вивчення місцевих можливостей закордонними донорами допомоги.

Предмет допомоги також може стати відходом, якщо він буде низької якості. До причин, що зумовлюють додаткове відходоутворення при наданні гуманітарної допомоги, можна віднести одноразові товари та такі, що шкодять довкіллю. Наприклад, вологі серветки – популярний елемент пакетів гуманітарної допомоги, але є джерелом забруднення довкілля пластиком.

При наданні допомоги можливі успішні кейси з мінімізації відходоутворення.

Досить цінним є досвід ГО «ZeroWasteLviv», які в умовах війни спромоглися налагодити громадське харчування для внутрішньо переміщених осіб з використанням багаторазового посуду. Друга ініціатива «Органічні відходи в часи війни» покликана зменшити обсяги харчових відходів та одноразового посуду в умовах модульного містечка для внутрішньо переміщених осіб. Для переселенців також створений чат-бот з питань zero-waste [3, 4].

Позитивним прикладом зменшення відходоутворення під час надання гуманітарної допомоги є діяльність Katalyst Kitchens в Республіці Молдова. На сьогодні це чи не єдиний довготривалий і масштабний проект надання гуманітарної допомоги у вигляді продуктивних наборів для громадян України та Республіки Молдова. Для того, аби зменшити вплив на довкілля, Katalyst Kitchens не імпортує продукти, а закуповує їх у місцевих виробників. По-друге, надання допомоги здійснюється в багаторазовій тарі, виключаючи додаткове пакування. Це приклад впровадження концепції «магазин без пакування» (або «zero waste shop»). За даними організації, за 15 місяців надання гуманітарної допомоги, було використано близько 400 тис. біорозкладаних пакетів та 60 тис. паперових пакетів. Допомогою від Katalyst Kitchens користуються близько 2 тис родин, які отримують 3–4 рази на місяць набір харчової допомоги.

Як бачимо, на цьому прикладі можна показати, як можна виключити окремі фактори, що сприяють додатковому відходоутворенню: по-перше, це різноманітне наповнення харчових наборів, яке не повторюється; по-друге, 90 % продуктів – місцеве виробництво»; по-третє, відмова від пакування.

Висновки. Як бачимо, вимушене знаходження людини в інших умовах мешкання нівелює навички сталого споживання та вибір екологічних альтернатив. Одним із завдань пунктів надання гуманітарної допомоги є надання умов для відновлення сталого споживання, практична реалізація екологічних ініціатив, пов'язаних із відходами. Необхідною умовою для цього є аналіз можливостей застосування zero-waste принципів при здійсненні гуманітарної діяльності.

Література:

1. Plastic pollution// By Н. Ritchie, V. Samborska, M. Roser. URL: <https://ourworldindata.org/plastic-pollution> (available at 8.11.2023).
2. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda> (available at 8.11.2023).
3. The state of zero waste municipalities report 2022. URL: <https://zerowastecities.eu/wp-content/uploads/2023/02/State-of-Zero-Waste-Municipalities-Report-2022-EN.pdf> (available at 8.11.2023).

4. Органічні відходи в часи війни. URL: <https://zerowastelviv.org.ua/organika-v-chasi-vijny/> (дата звернення 8.11.2023).